

Opuštěné hrobky a hrobové zařízení podle NOZ

Od 1. ledna 2014 dojde v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) k významným změnám v právní úpravě opuštěných hrobek a hrobového zařízení. Vzhledem k tomu, že nový občanský zákoník (NOZ) ve vztahu k hrobkám a hrobovému zařízení žádný speciální režim nestanoví, je třeba se nad některými důsledky nové právní úpravy civilního práva týkající se provozování veřejných pohřebišť blíže pozastavit.

STÁVAJÍCÍ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Platný občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník) dosud situaci upravoval v ustanovení § 135 tak, že opuštěné hrobky a hrobové zařízení nabývala do svého vlastnictví obec.¹⁾ Pokud se vlastník opuštěné věci nepřihlásil do 6 měsíců od jejího odevzdání, připadla hrobka a hrobové zařízení (opuštěná věc movitá i nemovitá) do vlastnictví obce, na jejímž území k nálezu došlo. Obec dále zajistila vypracování znaleckého posudku, kterým byla určena cena hrobky a opuštěného hrobového zařízení, a to bylo následně formou kupní smlouvy předáno event. novému nájemci k dalšímu využití.

Nakládání s opuštěným hrobovým zařízením se řídí zákonem č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, v platném znění, přičemž nový občanský zákoník se o opuštění hrobového zařízení výslovně nezmiňuje. Některá statutární města mají zpracován postup při nakládání s nalezeným a opuštěným hrobovým zařízením, který byl schválen radou města. Od 1. 1. 2014 bude nutné uvést tento postup do souladu s novým občanským zákoníkem. Podle důvodové zprávy k novému občanskému zákoníku osnova tohoto zákoníku opouští zjednodušené pojetí režimu věci opuštěných (derelinkovaných), nalezených a skrytých, které je obsaženo v dosavadním ustanovení § 135 občanského zákoníku v platném znění.

ZÁKON O POHŘEBNICTVÍ

Provozovatelé pohřebišť nyní postupují a po účinnosti NOZ budou i nadále postupovat podle ustanovení § 25 odst. 8 zákona o pohřebnictví tak, že zašlou nájemci hrobového místa nejméně 90 dnů před skončením sjednané doby nájmu hrobového místa písemně upozornění na skončení doby nájmu. Není-li provozovateli pohřebiště znám trvalý pobyt nebo sídlo nájemce, uveřejní tuto informaci nejméně 60 dnů před skon-

čením sjednané doby nájmu po dobu jednoho roku na místě obvyklém v rámci pohřebiště, zpravidla se jedná o nástěnkou umístěnou u vchodu hřbitova.²⁾ Nad rámec této povinnosti lze doporučit, aby tak obec učinila i na úřední desce obce (minimálně po dobu 30 dnů). Tím je zaručena průkaznost takového zveřejnění, kdy se na rubovou stranu takové výzvy po sejmutí z úřední desky uvede datum a čas vyvěšení či sejmutí dokumentu (podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony). Proto v případě, že obec na výzvě neuvede údaje podle ustanovení § 65 odst. 3 citovaného zákona o archivnictví a spisové službě a při soudní při neprokáže ani jiným hodnověrným způsobem, že ke zveřejnění výzvy na veřejném pohřebišti způsobem, který je v místě obvyklý, skutečně došlo, bude možno mít za to, že nebyla k nabytí náhrobků a ostatního hrobového zařízení obcí splněna podmínka § 20 písm. g) zákona o pohřebnictví.

Pokud vlastník hrobového zařízení do jednoho měsíce od skončení sjednané doby nájmu neodstraní hrobové zařízení, zašle mu správce doporučeně písemně upozornění, aby si hrobové zařízení převzal (srov. § 25 odst. 9 zákona o pohřebnictví). Součástí upozornění bude poučení, že když to neučiní do jednoho roku ode dne doručení této písemnosti, bude s hrobovým zařízením nakládáno jako s věcí opuštěnou. Nelze-li vlastníku hrobového zařízení upozornění doručit, má se za to,

Shrnutí

Ustanovení nového občanského zákoníku o účinných derelické, které nastávají, nevykonná-li vlastník své právo po stanovenou dobu (u movitých věcí 3 roky, u nemovitých 10 let), se vztahuje pouze na hrobky (věc nemovitá), nikoli na hrobové zařízení (lhůta pro opuštění hrobového zařízení jako věci movité je upravena zákonem o pohřebnictví, který má před obecnou právní úpravou v občanském zákoníku přednost). Opuštěná stavba hrobky jako věc nemovitá má tedy jiný právní režim než opuštěné hrobové zařízení, které je věcí movitou. Hrobku jako nemovitost bude podle ustanovení § 1045 odst. 2 nového občanského zákoníku nabývat do vlastnictví stát (nikoli obec, jako tomu bylo od 1. října 2005 doposud).

Na památkově chráněné náhrobky, vojenské a čestné hrobky se výše uvedená problematika nevztahuje. Ty je nutné řešit s přihlédnutím k zákonu č. 20/1987 Sb. v platném znění a následujícím předpisům o státní památkové péči, Ženevským konvencím a k zákonu č. 122/2004 Sb. o válečných hrobech a pietních místech v platném znění, kde neplatí žádná výpovědní lhůta.

Je nutné zdůraznit, že s ohledem na zásadní změny hřbitovního práva dopadající na opuštěné hrobky vyvolané rekonstrukcí soukromého práva nelze jakkoli předem odhadovat, zda se Nejvyšší soud jako sjednocovatel civilní judikatury s nastiňným výkladovým přístupem ztotožní.

že je doručeno dnem vyvěšení na hřbitově v místě obvyklém.

NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Nový občanský zákoník upravuje problematiku opuštěných věcí v ustanovení § 1045 (Přivlastnění) a násl. a v ustanovení § 1051 (Nález) a násl. Změny se dotknou právní úpravy provozování veřejného a neveřejného pohřebiště obsažené v zákoně o pohřebnictví pouze zčásti. Konkrétně se změnil postup při nabytí opuštěných nemovitých věcí na hřbitovech, zejména jde-li o opuštěné podzemní nebo nadzemní hrobky a těžké pomníky zpravidla nesoucí sochy nebo kříže s pevnou základovou deskou. Běžná hrobka je podzemním dílem, které vzniká stavební technologií podle řádu konkrétního pohřebiště za účelem uložení více těl zemřelých k mumifikování přirozenou cestou. Hrobové zařízení je oproti tomu kamenickým výrobkem, který plní reprezentativní funkci hrobky nebo hrobu. Zákon paradoxně tyto klíčové pojmy v pohřebnictví nedefinuje. Stanoví však, že pro stavby tohoto typu, a jsou-li součástí pohřebiště, není třeba souhlas podle stavebního zákona (srov. § 17 odst. 1 zákona o pohřebnictví).

Jak už bylo uvedeno, nově o opuštěných věcech pojednávají ustanovení § 1045 a násl. nového občanského zákoníku. Předně se stanovuje, že nesporně opuštěná věc může být kýmkoli okupována (každý si jí může přivlastnit) a může k ní být nabyto vlastnické právo. Pro provozovatele veřejných pohřebišť to znamená, že opuštěné (derelinkované) hrobové zařízení je takové, které jeho vlastník opustí s úmyslem již nebyt jeho vlastníkem (např. tuto skutečnost nahlásí provozovateli pohřebiště nebo se ani po roce k němu nehlásí). Je na obci, zda o opuštěné hrobové zařízení bude mít zájem nebo zda vlastnické právo nenabude někdo jiný (například nájemce hrobového místa).

V souvislosti se zmíněným konceptem nabytí vlastnického práva přivlastnění opuštěné movité věci se nutně nabízí otázka, zda lze takto široce koncipovaný okupační režim přijmout i ve vztahu k opuštěnému hřbitovnímu zařízení na hrobovém místě, které je součástí veřejného pohřebiště. S přihlédnutím k povaze věci, účelu hrobového zařízení a principu ochrany piety a důstojnosti hrobového místa a celého pohřebiště lze podle našeho názoru uvažovat o tom, že by se u opuštěného hrobového zařízení podřídně použil postup podle ustanovení § 1057 odst. 1 nového občanského zákoníku, tj. postup pro případ, že se do roka nikdo nepřihlásí k nálezů opuštěného hrobového zařízení. Neuplatní se tedy právní domněnka podle ustanovení § 1051 nového občanského zákoníku, že se má za to, že nalezená věc není opuštěná, a to s odkazem na zákon o pohřebnictví, který říká, že po roce je hrobové zařízení opuštěné. Tato právní konstrukce by vedla k závěru, že bude obec jako správce pohřebiště nakládat s opuštěným hrobovým zařízením jako tzv. povlivý držitel.³⁾

Provozovatelé pohřebišť nyní postupují a po účinnosti NOZ budou i nadále postupovat podle ustanovení § 25 odst. 8 zákona o pohřebnictví tak, že zašlou nájemci hrobového místa nejméně 90 dnů před skončením sjednané doby nájmu hrobového místa písemně upozornění na skončení doby nájmu.

Ke zmíněné právní konstrukci nás vede to, že by mohlo docházet k právně i eticky neudržitelným situacím, pokud by si najednou jakýkoliv návštěvník hřbitova přivlastnil opuštěný náhrobek, aniž by byl zároveň nájemcem hrobového místa, o které by ani neměl zájem, zařízení by na výzvu správce hřbitova neodstranil a obec by jako vlastník hřbitova musela žalovat na vyklizení věci (hrobového místa). Vyloučit nelze ani nepoctivé jednání, kdy by mohlo docházet ke spekulativnímu nabytí cenného hrobového zařízení (cenné náhrobky, ozdoby hrobu v podobě křížů, soch apod.) za účelem jeho následného zpeněžení pro ryze osobní prospěch.

S ohledem na povahu věci a účel hrobového zařízení, které je z podstaty věci určeno k tomu, aby sloužilo nájemci hrobového místa, nelze podle našeho názoru bez dalšího akceptovat volný režim přivlastnění věci kýmkoliv, aniž by měl tento subjekt právní titul k hrobovému místu, na němž se opuštěné hrobové zařízení nachází. Jiná situace by byla, kdyby si opuštěné hrobové zařízení přivlastnil nový nájemce hrobového místa, protože taková osoba už má právní titul k užívání hrobového místa. Podle nás je mimo pochybnost, že je třeba se vyvarovat situací, kdy vlastník hrobového zařízení nebude mít žádný právní titul k užívání hrobového místa, na kterém se hrobové zařízení nachází.

HROBKA NENÍ HROBOVÉ ZAŘÍZENÍ

Hrobka jako věc nemovitá není součástí hrobového zařízení, a tudíž se na ni nevztahují citovaná ustanovení zákona o pohřebnictví. Protože se jí speciálně zákon o pohřebnictví nezabývá, je nutné použít obecný právní režim opuštěné nemovité věci tak, jak je upraven v ustanovení § 1045 odst. 2 NOZ, kdy ji nebude do svého vlastnictví nabývat obec, jako tomu bylo dosud, ale po uplynutí desetileté lhůty stát.

Nevyřešenou praktickou otázkou přitom zůstává, kdo se o opuštěné hrobky po dobu 10 let bude starat a na čí náklad. Náklady provozovatele veřejného pohřebiště na samotné dodržování právních předpisů jsou extrémně vysoké. Nájemci hrobových míst a majitelé hrobového příslušenství, kteří se spoléhají na neomylnost hřbitovní správy ve věci hrobové evidence, propadají falešnému pocitu bezpečí. Je to morální hazard spoléhat se nikoli na řád pohřebiště a nájemní

smlouvu, ale na doklad o zaplacení nebo na ústní kupní smlouvu a podstupovat tak větší riziko, než kdyby žádný správce hřbitova neexistoval.

V této souvislosti upozorňujeme i na případy, kdy se k hrobce hlásí dědic i po několika letech, kdy nájem neměl sjednan. Neuplatnil-li dědic dědické právo před soudem ve lhůtě, kterou soud stanoví, nezíská dědic dědické právo, avšak při prodání pozůstalosti se k němu nepřihlásí. Objeví-li se po právní moci usnesení, jímž bylo řízení o dědictví skončeno, nějaký zůstavitelův majetek, provede se o tomto majetku nové řízení o dědictví.⁴⁾

Mgr. TOMÁŠ KOTRLÝ, Th.D.

Ministerstvo pro místní rozvoj

JUDr. MAREK HANÁK

Kancelář veřejného ochránce práv

Poznámky

- 1) Viz Hanák M. Opuštěné hrobky a hrobky, Právní rádce 5/2007.
- 2) Viz Ktrlý T., Pohřebnictví, Právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků, 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2013, kap. 3.8.8 Hrob jako věc opuštěná, str. 204 a násl.).
- 3) Podle § 996 odst. 1 nového občanského zákoníku smí povlivý držitel věc držet, užívat ji, zničit nebo s ní jinak nakládat. Z toho bychom dovozovali, že může opuštěný pomník, náhrobek prodán novému zájemci o opuštěné hrobové místo.
- 4) Viz Sborník stanovisek veřejného ochránce práv – Pohřebnictví, Kancelář veřejného ochránce práv, 2013, kap. VIII. Vybraná stanoviska veřejného ochránce práv, Spor o hrobové místo, str. 49–50, <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-pohreb-nictvi/>

OBJEDNÁVÁM PŘEDPLATNĚ měsíčníku Moderní obec na 12 měsíců za cenu 1260 Kč (včetně DPH)

Předplatné se automaticky prodlužuje, dokud není zrušeno.

KÓD: **2507**

ADRESA OBJEDNATELE:

NAZEV ORGANIZACE:

PRÍJMENÍ:

JMÉNO: TITUL:

ULICE, C. P.:

OBEC: PSČ:

PROFESE:

ADRESA PRO DORUČOVÁNÍ: (je-li shodná s adresou objednatele, nevyplňovat)

NAZEV ORGANIZACE:

PRÍJMENÍ:

JMÉNO: TITUL:

ULICE, C. P.:

OBEC: PSČ:

Vyplněný lístek odešlete na adresu:
Economia, a.s., oddělení distribuce
Pernerova 673/47, 180 07 Praha 8
Podrobnější informace: telefon zdarma 800 110 022
www.economia.cz • www.economia.cz/mo

Vyplněním kuponu souhlasím bezplatně s tím, aby údaje poskytnuté v rozsahu tohoto kuponu byly po dobu deseti let zpracovávány v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, společností Economia, a.s. se sídlem Pernerova 673/47, 180 07 Praha 8, jako správcem, k nabízení výrobků a služeb správce, k průzkumu trhu, analýz, organizování dalších akcí, zasílání informací prostřednictvím SMS zpráv, e-mailů, jakož i dalších elektronických prostředků. Tento souhlas je udělován dobrovolně a může být kdykoli odvolán na adrese správce. Souhlasím se zasíláním obchodních sdělení elektronickou poštou ANO NE

**moderní
obec**

ZPŮSOB PLATBY:

FAKTURA PLATEBNÍ KARTA SLOŽENKA

SIPO spoj. č.

ÚDAJE PRO FAKTURACI:

IČ:

DIČ:

Č. ÚČTU:

VYPLŇTE KONTAKT:

RAZÍTKO/PODPIS: